

Nr 248.

Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse till riksdagen med tillkännagivande, att en i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln bebådad framställning icke kommer att föreläggas riksdagen; given Stockholms slott den 10 juli 1914.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom meddela riksdagen,

att proposition i det under punkten 158 i statsverkspropositionen den 14 maj 1914, åttonde huvudtiteln, upptagna ärendet angående anslag till uppförande av byggnader för ett nytt folkskoleseminarium i Norrland ej kommer att avlätas till den nu samlade riksdagen och att i följd därav medel för berörda ändamål icke behöva beräknas å 1915 års stat.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. G. WESTMAN.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10
juli 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Westman anförde härefter:

Återkallande
av bebadad
framställ-
ning om
anslag till
nytt folk-
skolesemi-
narium i
Norrrland.

I den statsverksproposition, som avläts till riksdagen den 14 januari 1914, föreslog Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 158, riksdagen att i avbidan på proposition om anslag till uppförande av byggnader för ett nytt folkskoleseminarium i Norrrland beräkna för sådant ändamål för år 1915 ett extra anslag av 150,000 kronor. När detta ärende föredrogs inför Kungl. Maj:t, yttrade min företrädare i ämbetet därom följande:

Frågan om inrättande av ett nytt folkskoleseminarium i Norrrland har länge stått på dagordningen. Den särskilt i denna landsdel synnerligen starkt framträdande bristen på kompetenta lärarkrafter för folkskolorna gör det i hög grad önskligt, att denna fråga ej längre undanskjutes. Beträffande platsen för det nya seminariet hava olika meningar gjort sig gällande. Anbud om kostnadsfri upplåtelse av tomtområde och beviljande av åtskilliga andra förmåner hava inkommit från Piteå, Skellefteå, Umeå,

Örnsköldsvik, Sundsvall, Hudiksvall, Östersund, Frösön och Bräcke. Jag är ännu ej beredd att framlägga förslag i ämnet men hoppas, att den utredning, som ytterligare erfordras, skall kunna medhinnas i så god tid, att proposition i frågan kan hinna föreläggas 1914 års riksdag. Med hänsyn till storleken av de belopp, som åtgått för liknande anläggningar under första byggnadsåret, torde för påbörjande av byggnadsarbetet böra för år 1915 beräknas 150,000 kronor.

På det att hänsyn härtill skulle kunna tagas vid statsverkspropositionens avfattande, hemställde föredragande departementschefen, att förslag måtte avlätas till riksdagen om beräkning av medel för ändamålet, på sätt nyss är nämnt.

Enahanda framställning upprepades under åttonde huvudtiteln, punkten 158, i statsverkspropositionen den 14 maj 1914.

Över de från olika orter, däribland även Över-Luleå (Boden), inkomna framställningarna i detta ärende hava underdåniga utlåtanden avgivits av domkapitlen i Härnösand och Luleå, efter vederbörande folkskolinspektörers hörande, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt av överintendentsämbetet, varefter folkskolöverstyrelsen i ett den 23 juni 1914 dagtecknat utlåtande på ett ingående sätt yttrat sig i ärendet.

Efter en redogörelse för de utredningar, förslag och yrkanden, som framkommit under ärendets dittillsvarande behandling, anför överstyrelsen, hurusom enligt överstyrelsens mening det vore ådagalagt, å ena sidan att ett oavvisligt behov förefunnas av ökade tillfällen till utbildning av lärarkrafter för folkskolorna inom Norrland, vilket krävde verksamma och snara åtgärder, därest icke bildningsarbetet i denna landsdel skulle lida allvarligt avbräck, och å den andra sidan, huru svårlöst frågan om detta behövs tillgodoseende vore samt huru mångfaldiga och varandra korsande de synpunkter vore, till vilka hänsyn måste tagas vid denna frågas lösning.

Överstyrelsen framhåller sålunda till en början, att enligt överstyrelsens mening de uppgifter rörande lärarbehovets omfattning, som framkommit under ärendets föregående behandling, icke vore av sådan beskaffenhet, att någon bestämd uppfattning i ärendet skulle kunna därpå grundas.

Oavsett emellertid till vilket resultat en fortsatt undersökning rörande lärarbehovets omfattning komme att leda, framställde sig vidare den frågan, i vilken proportion manliga och kvinnliga lärarkrafter vore behövliga. Folkundervisningskommittén hade på sin tid föreslagit, att det nya seminarium, kommittén ansåge erforderligt inom Norrland, skulle bli ett kvinnligt dubbelseminarium. De siffror, som sedermera framkommit, pekade emellertid hän på ett större behov av lärare och ett mindre av lärarinnor, än kommitténs beräkningar gäve vid handen. Även denna omständighet syntes tarva ytterligare belysning och utredning, innan ett avgörande kunde träffas i den föreliggande frågan.

I nära samband härmed stode spörsmålet, huruvida den ökade lärarproduktionen inom Norrland lämpligen borde åvägbringas genom användande av den s. k. dubbelseminarietypen eller genom inrättande av enkelseminarier. I första hand hade det väl varit ekonomiska hänsyn, som föranlett övergången till dubbelseminarietypen. Men

man torde redan från början hava förväntat, att dubbelseminariet även i pedagogiskt hänseende skulle erbjuda vissa fördelar framför enkelseminariet, och erfarenheten syntes också hava motsvarat dessa förväntningar. Det gällde då att avgöra, huruvida dubbelseminarietypen lämpade sig jämväl för Norrland med dess i förhållande till landet i övrigt i allmänhet glesa befolkning och om man kunde vara förvissad om att lärarbehovet i Norrland därigenom bleve på bästa sätt tillgodosett. Överstyrelsen har ställt sig ganska tveksam inför denna fråga och har särskilt framhållit, att innan ett avgörande i densamma träffas, en närmare utredning bör avvägbringas rörande skillnaden i anläggningskostnad mellan ett enkelseminarium och ett dubbelseminarium.

Av vad överstyrelsen sålunda och i övrigt anfört framginge, att överstyrelsen icke funnit det möjligt att bilda sig någon bestämd mening i den föreliggande omfattande och svåra frågan, innan fullständigare utredning kunnat avvägbringas i de hänseenden, som av överstyrelsen angivits. Överstyrelsen har därför ansett sig nu icke kunna avgiva något slutligt yttrande i ärendet eller framställa något förslag, om vars lämplighet och ändamålsenlighet överstyrelsen kunde känna sig förvissad.

Härtill komme, att några för ändamålet avpassade ritningar icke förelåge utan blott en kostnadsberäkning, grundad på de för seminariet i Uppsala utarbetade ritningarna.

Överstyrelsen hade sålunda kommit till den övertygelsen, att frågan ännu icke befunne sig i det skick, att något detaljerat förslag kunde föreläggas riksdagen. Huru angeläget överstyrelsen än ansåge det vara, att de abnorma förhållanden avlägsnades, som i förevarande avseende vore rådande inom Norrland mer än inom de flesta övriga delar av vårt land, måste överstyrelsen dock under förhandenvarande förhållanden anse det vara riktigare, att frågan uppsköttes till nästkommande års riksdag, än att nu ett beslut fattades, som grundade sig på otillräcklig utredning och om vilket man därför kunde hysa den farhågan, att man framdeles kunde få anledning ångra detsamma.

I själva verket ansåge överstyrelsen icke heller ett uppskov med frågan till nästa års riksdag behöva fördröja den önskade ökningen av lärarproduktionen inom Norrland. Denna berodde nämligen icke uteslutande av tidpunkten, när ett eventuellt nytt eller utvidgat seminariums byggnader bleve färdiga, alldenstund undervisningsarbetet dessförinnan kunde påbörjas i provisoriska lokaler. Nära nog alla de samhällen, som gjort anbud om tomt m. m. för nytt seminarium, hade även erbjudit sig att kostnadsfritt upplåta lokaler m. m. för seminariets behov, till dess egna byggnader kunnit bliva färdiga. Avsikten torde också alltid hava varit att, så snart klarhet vunnits om förläggningen av ett blivande seminarium, av riksdagen begära medel och vidtaga andra åtgärder för påbörjande av seminariets verksamhet. Med det oklara läge, vari förläggningsfrågan hittills befunnit sig, hade emellertid helt naturligt någon utredning ännu icke kunnat ske rörande erforderliga medel för igångsättande av ett nytt (eller utvidgat) seminarium, vadan i allt fall framställning om sådana medel skulle kunna göras först till 1915 års riksdag, varefter undervisningsarbetet kunde taga sin början med höstterminen 1915. Uppsköttes nu byggnadsfrågans behandling till 1915 års riksdag, torde samtidigt med byggnadsförslaget framställning kunna göras till riksdagen rörande medel för undervisningsarbetets påbörjande, och detta skulle, därest riksdagens bifall vunnos för förslagen, även i sådant fall kunna äga rum med början av höstterminen 1915. Icke heller ifråga om byggnadsarbetet syntes ett uppskov med beslutets fattande komma att medföra något större dröjsmål, enär under alla omständigheter en avsevärd tid skulle åtgå för ritningars utarbetande och entreprenadanbuds inhämtande,

innan något byggnadsarbete kunde begynnas. Även om medel för byggnadsarbetet komme att anvisas först i 1916 års stat, skulle, därest Kungl. Maj:t bemyndigades att förskottsvis under år 1915 disponera därför erforderliga medel, arbetet kunna påbörjas under sistnämnda år eller nära nog lika tidigt, som om medlen anvisades av 1915 års riksdag.

Överstyrelsen har emellertid på anförda skäl ansett det kunna ifrågasättas, om icke under alla omständigheter medel böra avsättas å 1915 års stat för seminariebygge i Norrland. Av vederbörande departementschef hade vid flera tillfällen ställts i utsikt, att anslag komme att under de närmaste åren bliva erforderliga för ytterligare några nya seminariebyggnader. För att undvika en anhoppning av utgifter för ifrågavarande ändamål på ett och samma års budget och då ju icke minsta tvivel kunde råda om nödvändigheten av att en ny seminariebyggnad i Norrland komme till stånd, syntes det överstyrelsen, som skulle det vara välbetänkt, om det belopp av 150,000 kronor, som i Kungl. Maj:ts förslag till riksstat för år 1915 vore reserverade för sådant syfte, avsattes för ändamålet i den riksstat, som komme att fastställas för nämnda år. Givetvis skulle beloppet icke få tagas i användning, förrän riksdagen i vanlig ordning fattat beslut om den nya byggnadens förläggning samt fixerat det totala anslagsbeloppet för byggnadsarbetet.

Någon meningsskiljaktighet lärer icke råda därom, att behovet av ökade lärarkrafter för folkundervisningen, särskilt i Norrland, är starkt framträdande och att kraftiga åtgärder snarast möjligt böra vidtagas för tillgodoseende av detta behov. Man har ock hyst en, efter vad det kunnat synas, väl grundad förhoppning, att den för snart ett tiotal år sedan väckta frågan om upprättande av ett nytt folkskoleseminarium i Norrland skulle kunna i år föras fram till ett avgörande. Då emellertid denna förhoppning, i det skick ärendet numera föreligger, icke torde kunna förverkligas, så är anledningen därtill icke att söka i de vitt skilda meningar rörande lämpligaste förläggningsorten för det nya seminariet, som under ärendets behandling kommit till synes; de hinder, som här resa sig, äro av mera djupgående och principiell innebörd.

Departementschefen.

Såsom folkskolöverstyrelsen anført, är nämligen den utredning, varpå man hittills grundat sin uppfattning rörande behovet av lärarkrafternas ökning, icke så uttömmande eller i detalj exakt, att den kan bliva vägledande för en framställning till riksdagen, helst som under den senare tiden vissa förhållanden inträtt, vilka kunna göra det angeläget att skärskåda förevarande spörsmål från delvis andra synpunkter än hittills. Jag syftar härvid i främsta rummet på det av folkskolöverstyrelsen berörda förhållandet, att till äventyrs behovet av manliga lärare kan visa sig vara relativt större i förhållande till behovet av kvinnliga lärarkrafter, än vad man förut antagit.

Det spörsmål, jag nu berört, är givetvis för den förevarande seminariebyggnadsfrågan av alldeles avgörande betydelse. Först sedan en tillförlitlig utredning härutinnan kommit till stånd, kan det med någon säkerhet be-

dömas, huruvida behovet av ökade lärarkrafter bör mötas genom utökning av det ena eller andra av de nuvarande seminarierna (för manliga eller för kvinnliga lärjungar) eller genom upprättande av ett nytt seminarium (enkel- eller dubbelseminarium, för manliga eller för kvinnliga lärjungar). Men en dylik utredning kommer givetvis att taga en ganska avsevärd tid i anspråk. Huru önskvärt det än hade varit, att ett förslag i den norrländska seminariefrågan kunnat innevarande år föreläggas riksdagen, nödgas jag dock under nu givna förhållanden betrakta denna möjlighet såsom utesluten.

Från folkskolöverstyrelsens sida har ifrågasatts, att i alla händelser det belopp av 150,000 kronor, som i statförslaget för år 1915 beräknats för det nya seminariet, skulle för ändamålet uppföras i nämnda års stat. För min del kan jag icke biträda detta förslag. Samma syfte torde i huvudsak vinnas därigenom, att, jämte det erforderligt anslag till byggnaden och till undervisningsarbetets påbörjande äskas hos 1915 års riksdag, att uppföras i 1916 års stat, framställning göres om rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1915 disponera den del av det blivande anslaget, som för ändamålet kan finnas behöfvig.

På grund av det sålunda anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes meddela riksdagen,

att proposition i det under punkten 158 i statsverkspropositionen den 14 maj 1914, åttonde huvudtiteln, upptagna ärendet angående anslag till uppförande av byggnader för ett nytt folkskoleseminarium i Norrland ej kommer att avlätas till den nu samlade riksdagen och att i följd därav medel för berörda ändamål icke behöva beräknas å 1915 års stat.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, i nåder bifalla; och skulle skrivelse av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

C. Wilh. Hagman.